

KORONAVİRÜS (COVID-19) SÜRECİNDE UZAKTAN EĞİTİMİN TURİZM LİSANS ÖĞRENCİLERİ TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF DISTANCE LEARNING BY TOURISM UNDERGRADUATE STUDENTS IN THE PROCESS OF CORONAVIRUS (COVID-19)

Buket BULUK* & Bekir EŞİTTİ**

* Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
TÜRKİYE, e-mail: bulukbuket@comu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5646-6166>

** Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
TÜRKİYE, e-mail: besitti@hotmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5240-9233>

Geliş Tarihi: 28 Mayıs 2020; Kabul Tarihi: 05 Temmuz 2020

Received: 28 May 2020; Accepted: 05 July 2020

ÖZET

Bu çalışmada Covid-19 sürecinin internet tabanlı uzaktan eğitimi zorunlu kılması sebebiyle bu eğitim yöntemi hakkında turizm öğrencilerinin görüşlerinin tespit edilmesi ve buradan hareketle internet tabanlı uzaktan eğitim sisteminin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın verileri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm Fakültesi lisans eğitimi bahar dönemi uzaktan eğitim ders süreci olan 21 Mart-24 Nisan 2020 içerisindeki süreçte toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinin kısa sürede hayata geçirdiği uzaktan eğitim ders sistemini turizm lisans öğrencilerinin büyük çoğunluğunun (yaklaşık %86'sının) takip edebildiği görülmüştür. Özellikle erkek öğrencilerin uzaktan eğitim derslerini daha etkili buldukları ve memnuniyetlerinin daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte araştırmaya katılan öğrencilerin uzaktan eğitim ders memnuniyetleri üzerinde verilen destek hizmetlerinin, öğrenme koşullarının, uzaktan eğitimde değerlendirme sisteminin, program etkililiğinin ve bu yeni sistem için öğrencilerin kişisel uygunluklarının önemli belirleyiciler olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında üniversitelere ve çeşitli kamu ve özel paydaşlarına birtakım önerilerde bulunulmuştur. Özellikle Yüksek Öğretim Kurumuna (YÖK), yerel internet tabanlı uzaktan eğitim sisteminin alt yapısını oluşturması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Koronavirüs, Turizm Lisans Eğitimi, Uzaktan Eğitim, Çanakkale,

ABSTRACT

In this study, since the Covid-19 process obliges internet-based distance education, it is aimed to determine the opinions of tourism students about this education method and to evaluate the internet-based distance education system. In this context, the data of the study were collected in the period of 21 March-24 April 2020, which is the undergraduate spring semester course of Çanakkale Onsekiz Mart University Tourism Faculty. According to the results of the research, it has been observed that the majority of the tourism undergraduate students (approximately 86%) of Çanakkale Onsekiz Mart University can follow the distance education course system. It is noteworthy that especially male students find distance-learning lessons more effective and have more satisfaction. In addition, it is seen that the support services, learning conditions, evaluation system in distance education, the effectiveness of the program, and the personal suitability of students to this new system are important determinants of the distance education course satisfaction of the students participating in the research. Within the scope of the study, some suggestions were made to universities and various public and private stakeholders. In particular, it is recommended to the Higher Education Institution (YÖK) to form the infrastructure of the local internet-based distance education system.

Keywords: Covid-19, Coronavirus, Tourism Undergraduate Education, Distance Education, Çanakkale.

1. GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler sadece insanların yaşama, bilgi alma, hizmet ve mal sunma biçimlerini dönüştürmekle kalmamış, aynı zamanda eğitim alma biçimlerini de etkilemiştir. Bilgi toplumu olarak da adlandırılan bu dönemde insanlar tarafından en son gelişmeleri takip etmek için çeşitli bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılmaktadır (Arthur-Nyarko vd., 2020). Teknolojik gelişmeler dünya genelinde ulaşım olanaklarını da kolaylaştırmış ve dünyayı her yere kolayca ulaşılabilen global bir köy haline getirmiştir. Bu durum, insanlık için hem pozitif hem de negatif gelişmelere zemin hazırlamaktadır. Negatif bir gelişme olarak 2019 yılının sonlarında ortaya çıkan Koronavirüs (COVID-19) tüm dünyaya hızlı bir şekilde yayılmış ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından Pandemi ilan edilmiştir.

Hızla yayılan ve global bağlamda çeşitli krizlere sebebiyet veren Koronavirüs “COVID-19” pandemisi sebebiyle, 17 Nisan 2020 tarihi itibarıyla dünya genelindeki 191 ülkede okulların kapatıldığı ve 1.724.657.870 öğrencinin bu süreçten etkilendiği belirtilmiştir (UNESCO, 2020a). Bu süreç, diğer ülkelerle benzer şekilde Türkiye’deki Yükseköğretimi de etkilemiştir. Türkiye’deki bütün üniversitelerde eğitim-öğretim faaliyetlerinin, 23 Mart 2020 tarihinden itibaren yüz yüze derslerden çevrimiçi derslere geçiş yapılarak devam edilmesi yönünde karar alınmıştır. Böylelikle Covid-19 salgınında sosyal mesafenin yaratılması, özellikle genç nüfusun evde kalmasının sağlanması ve bulaşıcılığın önlenmesi amaçlanmıştır. Bu yönde hızlı bir şekilde uzaktan eğitim sistemine geçiş yapan üniversitelerden birisi de Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi olmuştur. Böylelikle Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm Fakültesi lisans eğitimi yüz yüze eğitimde kaldığı yer olan bahar dönemi dokuzuncu ders haftası itibarıyla 23 Mart 2020’de uzaktan eğitime geçiş yapmıştır. Turizm Fakültesi bahar dönemi lisans eğitimi uzaktan eğitim yoluyla 24 Nisan 2020 tarihinde tamamlanmıştır.

Söz konusu geçiş ya da dönüşüm talimatlarıyla karşılaşan Yükseköğretim kurumlarının birçoğunun yüzleştirdiği en önemli konunun internet tabanlı yapılması gereken uzaktan eğitim sistemine ait altyapıya sahip olunmaması ya da sahip olunması durumunda dahi konuya yönelik ön-hazırlık yapılmamış olunmasıdır (Telli ve Altun, 2020). Bu çalışmada, Covid-19 Pandemisi nedeniyle hızlı bir şekilde karar alınan ve öğrencilerin öğrenme süreçlerini etkileyecek

aksaklıkların önüne geçilmesi amacıyla geçiş yapılan uzaktan eğitim sistemini turizm lisans eğitimi alan öğrencilerin nasıl değerlendirdikleri konusu incelenmektedir. Buradan hareketle, çalışma sonucunda başta YÖK olmak üzere üniversitelere ve çeşitli kamu ve özel paydaşlarına birtakım önerilerde bulunulmuştur.

2. KORONAVİRÜS (COVID-19) VE İNTERNETE DAYALI UZAKTAN EĞİTİM

“Korona” olarak adlandırılan virüs türleri, hafif nezle belirtileri ile başlayan “Orta Doğu Solunum Yolu Sendromu-(MERS)” ve “Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu-(SARS)” benzeri çok daha ağır hastalıkların gelişmesine yol açan ve birçok hastalığın sebebi şeklinde literatüre geçen geniş ölçekli bir virüs türüdür (Dünya Sağlık Örgütü, 2020a). Yeni bir tür olan Koronavirüs (COVID-19), ilk kez 2019 Aralık ayının sonlarında Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkmıştır. Bu virüs, daha önceden insanlarda tanımlanmayan yeni bir tür olup öksürük, ateş, nefes darlığı gibi solunum yoluna ait belirtilerin geliştiği hastalar üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde 13 Ocak 2020 tarihinde tanımlanmış olan bir virüs türüdür. Virüs ilk olarak Çin’in Wuhan bölgesindeki deniz ürünlerinin yer aldığı pazarda bulunan insanlarda saptanmıştır. Sonrasında kişiden kişiye bulaşma yoluyla başta Wuhan olmak üzere Hubei eyaletinde yer alan diğer şehirlere, Çin’in diğer eyaletlerine ve bugün, bütün dünya ülkelerine yayılmış durumdadır (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, 2020). COVID-19 virüsünü salgın (pandemi) şeklinde ilan eden Dünya Sağlık Örgütü (2020b)’nin son verileri doğrultusunda, salgın 212 ülkede yaklaşık 5,5 milyon kişiyi enfekte etmiş ve 345 binden fazla insanın ölümüne yol açmıştır.

İlk olarak Asya Kıtası’nda çıkmasına rağmen kısa sürede Avrupa, Afrika ve Amerika Kıtalarını etkisi altına alan Koronavirüs salgını aşısının henüz bulunamaması nedeniyle kontrol altına alınabilmiş değildir. İlacının bulunamaması sebebiyle ne zaman biteceği kestirilemeyen Koronavirüs salgını, uzmanlar tarafından incelenmeye ve değerlendirilmeye devam etmektedir.

Koronavirüs salgınının insandan insana hızlı bir şekilde bulaşması, insanların fiziki temas kurmaması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum literatüre sosyal mesafe ve sosyal izolasyon kavramlarını kazandırmıştır. Bu tedbirlerle insanların fiziki temas kurmadan iletişime geçmesinin sağlanması ve salgının kontrol altına alınması amaçlanmıştır (Vallance, 2020). Uzmanlar tarafından, koronavirüs enfeksiyonuna karşı korunmak için mevcut bir aşının olmayışı ve enfeksiyona yönelik aşının hala geliştirilememiş olması sebebiyle genel kurallara dikkat edilerek enfeksiyona yönelik riski azaltmanın olanaklı olabileceği belirtilmektedir. Ellerin sık sık yıkanarak enfekte olmuş bireylerle temas etmekten uzak durmak bu önlemlerin başında gelmektedir. Bununla birlikte Dünya Sağlık Örgütü’nün önerileri ve bilim insanlarının yönlendirmeleri ile ülkeler de kendi koşulları doğrultusunda çeşitli önlemler alarak virüsün yayılmasını engelleme çalışmaları yürütmektedir (Duran, 2020). Bu çalışmalar kapsamında sosyal izolasyon, dünya genelinde birçok etkinliğin (kongreler, festivaller, kültür-sanat etkinlikleri, spor turnuvaları vb.) geçici olarak durdurulması, kısıtlanması veya iptal edilmesi ulusal ve uluslararası uçuşların iptali, kısmen veya tamamen sokağa çıkma yasağı veya karantina ilanı gibi çeşitli önlemler alınmıştır (Ivanova ve Craver, 2020). Bütün bu önlemler, salgının yayılma hızını azaltarak kontrol altına almaya ve ülkelerin sağlık sistemlerinin çökmesini engellemeye yöneliktir.

Pandemi sürecinde Covid-19 virüsünün enfekte ettiği çok sayıda insanın iyileştiği görülmektedir. Ancak özellikle kronik hastalığı olan ve/veya ileri yaştaki insanların hastalık sürecinin büyük oranda ölümle sonuçlandığı görülmektedir (Yıldız, 2020). Bununla birlikte hastalığa yönelik henüz bir tedavi yönteminin geliştirilememiş olması, enfekte ve ölüm rakamlarının gün geçtikçe yükselmesi, karantina sürecinin ne kadar süreceğinin öngörülememesi, yaşanan ve yaşanması muhtemel olan ekonomik kayıp ve krizler, kişilerin

sağlıklarını ve sevdikleri insanları kaybetme korkuları dünya genelindeki bütün insanları psikolojik anlamda oldukça zorlamaktadır. Karantina sürecinin ardından birçok insanın asabiyet, depresyon, kaygı bozukluğu, travma sonrası stres gibi psikolojik hastalıklara sahip olacakları belirtilmektedir (Dünya Ekonomik Forumu, 2020).

COVID-19 Pandemisinin psikolojik etkilerine ek olarak dünya genelindeki birçok sektör ve çalışanın, salgının yol açtığı ekonomik sorunlarla da mücadele etmeye çalıştıkları bilinmektedir. Kriz sebebiyle işinden olan, ücretsiz izin verilen ya da bu süre zarfında iş yerlerini kapatmak durumunda kalan birçok insanın, sağlığa yönelik endişelerine ek olarak maddi sıkıntılarla da boğuştuğu görülmektedir. Salgın sürecinde ve bu sürecin sonrasındaki dönemlerde de dünya genelinde ve hemen hemen bütün sektörlerde ekonomik sıkıntıların yaşanacağı öngörülmektedir. Konaklama, yeme-içme hizmetleri, imalat, emlak, otomotiv ve toptan ve perakende satış hizmetleri gibi sektörlerin Covid-19 krizinden en çok zararı göreceği belirtilirken eğitimin en az zarar göreceği öngörülen sektörler arasında yer aldığı belirtilmektedir. Diğer sektörlerle yönelik maddi zararların devlete ait eğitim kurumlarını toplumsal ekonomi ve hane halkının eğitime yönelik harcamaları yönüyle etkileyeceği öngörülürken özel öğretim kurumlarının ise doğrudan ekonomik yapıyı bozucu etkisinin gözlemlenebileceği ifade edilmektedir. Covid-19 salgınının özel öğretim kurumlarına yönelik ekonomik etkisinin, salgının diğer sektörlerle yönelik üretim ve hizmeti engelleyici etkisinin devam edeceği sürece dayalı olarak ilerleyen dönemlerde daha net bir biçimde görülebileceği ifade edilmektedir (UNESCO, 2020b).

Bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik yaşanan hızlı gelişmelerin, Covid-19 öncesindeki dönemlerde, başta eğitim sektörü olmak üzere bütün sektörleri etkilediği belirtilmektedir. Covid-19 süreciyle beraber bu etkiye yönelik önemin tüm eğitim dünyasında çok daha net bir biçimde anlaşıldığı düşünülmektedir. Yüz yüze eğitime yönelik verilen arayla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı tarafından daha önceki dönemlerde de kullanılmış olan Eğitim Bilişim Ağının TRT aracılığıyla televizyon ekranına taşınması, üniversiteler ve bazı özel okulların online ders altyapılarını devreye alarak derslerini dijital ortamda gerçekleştirmeye başlamaları eğitimin dijitalleşmesi sürecinin hızlandırılmasını sağlamıştır. Bir zorunluluk nedeniyle hızlanan “eğitimde dijitalleşme” hareketinin, Covid-19 Pandemisinin sonra da desteklenmesi gerektiği yönünde uzman görüşleri bulunmaktadır (Altunel, 2020).

Eğitim alanında dijitalleşme beraberinde çeşitli fırsatları da getirmektedir. Söz konusu fırsatlar Yükseköğretime sistemine olumlu katkılar sağlayabilmesinin ancak ders veren öğretim elemanlarının dijital eğitim sistemine hâkim olmalarına bağlı olduğu belirtilmektedir. Son dönemlerde gerçekleştirilen çeşitli eğitim ve yatırımlarla sınıf ve okulların teknolojiye yönelik altyapılarında, öğretim elemanlarının ise teknoloji alanındaki beceri ve bilgilerinde pozitif gelişmelerin yaşandığı dikkat çekmektedir. Söz konusu pozitif gelişmelerin eğitim-öğretime yönelik süreçlerin tümüne yayılarak ve sistemin dijital araçlar aracılığıyla desteklenerek Covid-19 nedeniyle içerisinde yer aldığımız süreçle birlikte ilerleyen süreçlerde de yükseköğretim eğitiminde kalite artışını sağlamak olanaklı olacaktır.

Bugüne kadar bireysel eğitim gereksinimleri daha çok yüz yüze eğitim ile, belirli bir kitleye yönelik eğitim gereksinimleri ise daha çok uzaktan eğitim uygulamaları ile karşılanmıştır. Yükseköğretimde de temel olarak yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitim olmak üzere iki tür eğitim olanağı öğrencilere sunulmaktadır. Teknolojinin gelişimi ile uzaktan eğitim olanakları artmış, bireysel ve kitlesel eğitim yöntemlerinin bir tek yapıda bütünleştirilebilmesi için pek çok olanak ortaya çıkmıştır (Karataş, 2003). Covid-19 Pandemi döneminde ise bu olanaklardan yararlanmaya yönelik uygulamalar hızla yaygınlaşmıştır.

Eğitim alanında uzaktan eğitime ve uzaktan eğitim için gerekli olan dijital alt yapıya giden en etkin yolun, “sistem yaklaşımı” olduğu ifade edilmektedir. Bilim insanlarının, gelecek

dönemin eğitiminin “dijital eğitim”, dijital eğitimin gelecek döneminin ise “sistem yaklaşımı” olduğunu belirttikleri görülmektedir (Parlak, 2017). Yazılım sistemlerinin geliştirilmesi, yeteri düzeyde ve gereken donanımların sağlanması, politikalara yönelik uyumlaştırmaların gerçekleştirilmesi, dijitalleşme ve teknolojinin yaygınlığının sağlanması ve bu süreçlere ait izlenimlerin raporlarının iyi tutulması, tamamlanması gereken ilk hususlar arasında yer almaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI, MODELİ VE HİPOTEZLERİ

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 sürecinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi turizm lisans eğitimi alan öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak uzaktan eğitimin değerlendirilmesidir. Bu amaçla uyumlu olarak araştırma kapsamında aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

H₁: Cinsiyet değişkeni, turizm lisans öğrencilerinin uzaktan eğitim ders memnuniyetlerini etkilemektedir.

H₂: Cinsiyet değişkeni, kullanılan programın etkililiğini etkilemektedir.

H₃: Öğrencilerin uzaktan eğitim algıları, uzaktan eğitim ders memnuniyetini etkilemektedir.

H_{3a}: Kişisel uygunluk, uzaktan eğitim ders memnuniyetini etkilemektedir.

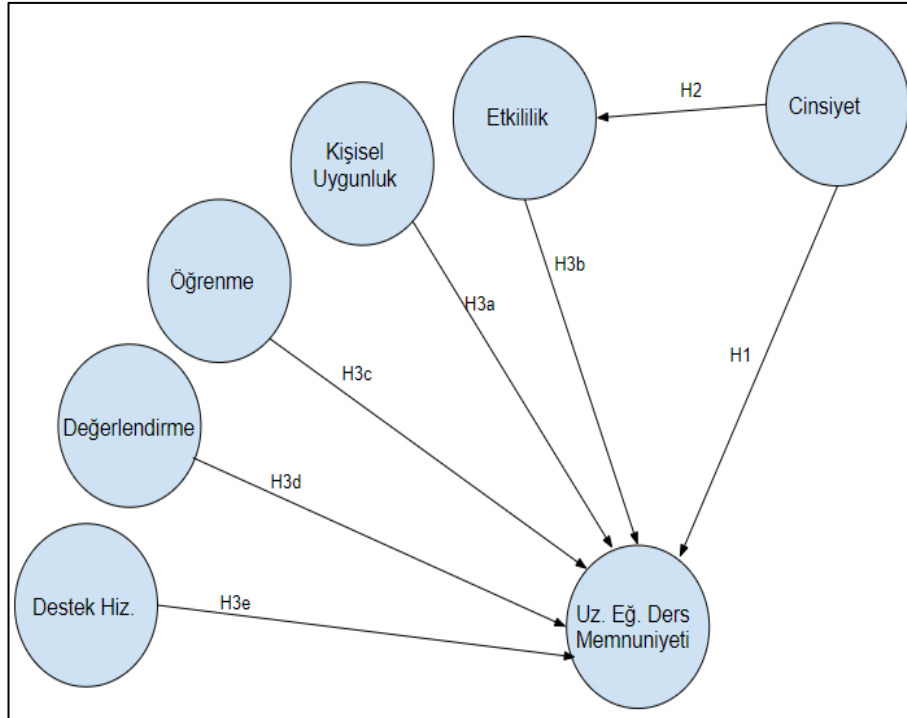
H_{3b}: Kullanılan programın etkililiği uzaktan eğitim ders memnuniyetini etkilemektedir.

H_{3c}: Öğrencilerin öğrenme algıları, uzaktan eğitim ders memnuniyetini etkilemektedir.

H_{3d}: Öğrencilerin uzaktan eğitim programını değerlendirme algıları, uzaktan eğitim ders memnuniyetini etkilemektedir.

H_{3e}: Öğrencilerin algıladıkları destek hizmetleri, uzaktan eğitim ders memnuniyetini etkilemektedir.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tanımlayıcı bir nitelik taşıyan bu araştırmayla, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi lisans öğrencilerinin internet tabanlı uzaktan eğitime yönelik tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın evreni, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi turizm fakültesi lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında uygun (convenience) örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Kılıç, 2013: 44). Bu örnekleme yöntemi, araştırmalarda zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıkları kolaylaştıran, ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerin seçilmesi nedeniyle araştırmaya hız kazandıran bir yöntemdir. Bu doğrultuda Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesinde eğitim alan öğrencilere final ödevlerinin teslim tarihinden bir hafta önce hazırlanan anket formu gönderilmiş ve öğrencilerden web tabanlı oluşturulmuş bu ankete katılmaları istenmiştir. Ayrıca anket formu, öğrencilerin e-posta adreslerine hatırlatma e-mailleri aracılığıyla da gönderilmiştir. Gönderilen 1140 anketten 305 adedi geri dönmüş, bunlardan 91 adedi düzgün doldurulmadığı için elenmiştir. Araştırmada kullanılan veriler 214 adet anket formu üzerinden değerlendirilmiştir. Anketlerin geri dönüşüm oranı %18,78'dir. Bu oranın, çalışmanın evreni temsilinde yeterli olduğu (Yazıcıoğlu ve Erdoğan 2007: 70) görülmektedir.

Araştırma evrenine ait demografik verilerle ilgili frekans değerlerine bakıldığında öğrencilerin yaş gruplarına göre %34,6'sının 18-20, %46,7'sinin 21-23 ve %18,7'si ise 24-27 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Öğrenciler cinsiyetleri açısından incelendiğinde ise %48,6'sının kız, %51,4'ünün ise erkek öğrenci olduğu görülmüştür. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimi takip edebilme düzeylerine bakıldığında; öğrencilerin %33,64'ü "Tümüyle takip edebiliyorum", %37,85'i "Genellikle takip edebiliyorum", %14,50'si "Kısmen takip edebiliyorum" ve %14,01'i "Neredeyse hiç takip edemiyorum" olarak uzaktan eğitimi takip edebilme düzeylerini belirtmişlerdir. Bu süreçte öğrenciler açısından derslerin takibini etkileyen en önemli engeller olarak; öğrencilerin %21,96'sının "bilgisayar ve/veya diğer donanımların eksikliği", %27,57'sinin "sık sık internet bağlantısının kesilmesi", %7,94'ünün "aileyi ilgilendiren sorunların yaşanması" ve %42,53'ünün "öğretim elemanları ile iletişim etkinliklerinin iyi olmaması"ni gerekçe gösterdikleri görülmüştür.

Covid-19 sürecinde öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyet faktörlerini ölçmek amacıyla oluşturulan anket formunda yer alan ilk ölçek, Eygü ve Karaman (2013) tarafından yapılan çalışmayı temel almıştır. Covid 19 sürecinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitede kullanılan uzaktan eğitim sistemi ve Eygü ve Karaman (2013)'ün çalışmalarındaki ölçek ifadeleri arasında çeşitli farklılıklar olduğundan, bazı sorular çıkarılmış veya turizm yüksek eğitimi kural ve düzenlemelerine göre uyarlanmıştır. Söz konusu ölçek bu çalışmada, "Kişisel Uygunluk", "Etkililik", "Öğrenme", "Değerlendirme" ve "Destek Hizmetler" boyutları ile değerlendirmeye alınmıştır. Öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyet durumlarını ölçmek için Lee ve arkadaşlarının (2011: 160) geliştirdiği "Öğrencilerin Destek Algısı ve Ders Memnuniyeti" ölçeğinin "Ders Memnuniyeti" boyutundan yararlanılmıştır. Ayrıca çalışmada, Covid-19 sürecinde öğrencilerin uzaktan eğitimi takip edebilme düzeyleri ve uzaktan eğitimde derslerin takibini etkileyen önemli engelleri tespit etmek amacıyla Özyurek, Begde, Yavuz ve Özkan (2016)'ın uzaktan eğitim uygulamasına yönelik öğrencilerin bakış açısını ölçtükleri çalışmalarından yararlanılmıştır. Anket formunda yer alan ölçekler 5'li Likert tipinde tasarlanmıştır. İfadelere verilen yanıtlar "1-Kesinlikle katılmıyorum", "3-Kararsızım" ve "5-Kesinlikle katılıyorum" şeklindedir. Anket formunda öncelikle çalışmanın amacı öğrencilere açıklanmış sonrasında ise anket formunu doldurmaları istenmiştir. Anket formunda ters kodlanmış (olumsuz olarak yöneltilen) beş ölçek ifadesi analizler esnasında olumluya çevrilmiş ve ifadelerle ait ortalamaların birbirlerine yakın olduğu görülmüştür. Bu sonuç, katılımcıların ölçeklerde yer alan ifadeleri okuyarak cevapladıklarını ortaya koymakta ve bulguların güvenilirliğini yükseltmektedir.

Araştırmada, örneklemin 30'dan büyük olması, ele alınan ölçek ifadelerine ait merkezi eğilim (mod, aritmetik ortalama ve medyan) değerlerinin birbirine yakın olması, çarpıklık ve basıklık (-.096 ve -.842) değerlerinin +1,500 ve -1,500 değerleri arasında yer alması nedenleri ile verilerin normal dağılıma uyduğuna karar verilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Parametrik analiz yöntemlerinin kullanılabilmesi için araştırma süresince uygulanan test ve ölçeklerden elde edilen nicel verilerin normal dağılım göstermesi gerekmektedir (Sim ve Wright, 2002). Araştırmada ölçeklerin güvenilirlik ve iç tutarlık değerlerini ölçmek amacıyla Cronbach's Alpha (α) katsayısı hesaplanmıştır. Eygü ve Karaman (2013) tarafından geliştirilen ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı 0,920 olarak bulunmuştur. Lee ve arkadaşlarının (2011: 160) geliştirdiği “Ders Memnuniyeti” ölçeğinin Cronbach's Alpha katsayı değeri ise 0,864 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık ölçüsü 1.00'e ne kadar yakınsa, değerlendirilmekte olan ölçeklerin iç tutarlılığı da o kadar artmaktadır (Darren ve Mallery, 2016: 232). Bu bağlamda araştırmada kullanılan ölçeklerin iç tutarlıkları bakımından oldukça güvenilir oldukları söylenebilir.

5. BULGULAR

Çalışmada değerlendirilen ölçeğe ait yapısal geçerliği tespit etmek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. Uzaktan eğitim ölçeğinin verilerinin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek için ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ve Bartlett küresellik testlerine bakılmıştır. KMO değeri 0,885, yaklaşık ki kare: 753.640, serbestlik derecesi: 46, ve anlamlılık (p): 0,000 sonuçlarına göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür. Açıklayıcı faktör analizi ile Tabachnick ve Fidell (2007)'nin önerisi ($\lambda > 0,55$ iyi ve $\lambda > 0,45$ kabul edilebilir) doğrultusunda uzaktan eğitim ölçeğinin ifadelerinin yükünün 0,45'ten büyük olduğu görülmüş ve bütün ifadeler analizlere dahil edilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcıların uzaktan eğitim öğrenme ortamındaki bileşenleri genel olarak olumlu buldukları görülmektedir (Tablo 1). Öğrencilerin en yüksek ortalama ile katıldıkları boyut “öğrenme” iken; en düşük ortalama ile katılım gösterdikleri boyut ise “destek hizmetler” olmuştur. Ayrıca öğrencilerin ikinci en düşük katılım gösterdikleri boyutun “etkililik” boyutu olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Boyutların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Faktörler	\bar{X}	S. Sapma
Kişisel Uygunluk	3,49	0,88
Etkililik	3,16	1,00
Öğrenme	3,65	0,82
Uzaktan Eğitim Programını Değerlendirme	3,63	0,76
Destek Hizmetleri	3,03	0,93
Uzaktan Eğitim Ders Memnuniyeti	3,66	0,95

5.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen bağımsız örneklem için t testi sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri ile uzaktan eğitim ders memnuniyetleri ve kullanılan programın etkililiği algıları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Tablo 2. Uzaktan eğitim ders memnuniyeti, etkililik ile cinsiyetleri arasındaki ilişkinin tespitine yönelik gerçekleştirilen t testi sonuçları

Faktörler	Cinsiyet	N	%	\bar{X}	S. Sapma	t	p
Uzaktan Eğitim Ders Memnuniyeti	Kız	104	48,6	3,4506	0,85	2,020	0,030
	Erkek	110	51,4	3,6920	0,95		
Etkililik	Kız	104	48,6	2,9819	0,97	2,103	0,037
	Erkek	110	51,4	3,3310	1,02		

Tablo 2’deki sonuçlara bakıldığında, erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla uzaktan eğitim ders memnuniyetlerinin daha fazla olduğu ve bu derslerin etkililiğine daha fazla katıldıkları görülmüştür.

5.2. Korelasyon Analizi

Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçlarına göre değişkenler arasındaki ilişkilerin hepsi doğrusal yönlüdür. Tablo 3’te korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. Uzaktan eğitim ölçeğinin faktörleri ile uzaktan eğitim ders memnuniyeti arasındaki ilişki

Ölçekler/Faktörler	1	2	3	4	5	6
Kişisel Uygunluk	$\alpha=,918$					
Etkililik	0,691	$\alpha=,923$				
Öğrenme	0,562	0,593	$\alpha=,916$			
Uzaktan Eğitim Programını Değerlendirme	0,683	0,710	0,641	$\alpha=,924$		
Destek Hizmetleri	0,671	0,612	0,591	0,661	$\alpha=,916$	
Uzaktan Eğitim Ders Memnuniyeti	0,654	0,681	0,663	0,702	0,721	$\alpha=,864$

* Faktörlere ait korelasyon değerleri istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,001$).

Katılımcıların verdikleri cevaplara göre kişisel uygunluk ile etkililik ($r=691$; $p<0,001$), öğrenme ($r=562$; $p<0,001$), uzaktan eğitim programını değerlendirme ($r=683$; $p<0,001$), destek hizmetleri ($r=671$; $p<0,001$) ve uzaktan eğitim ders memnuniyeti ($r=654$; $p<0,001$) boyutları arasında orta kuvvette anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Uzaktan eğitim memnuniyet ölçeğinin etkililik boyutu ile öğrenme ($r=593$; $p<0,001$), uzaktan eğitim programını değerlendirme ($r=710$; $p<0,001$), destek hizmetleri ($r=612$; $p<0,001$) ve uzaktan eğitim ders memnuniyeti ($r=681$; $p<0,001$) boyutları arasında da anlamlı ve orta kuvvetli ilişkiler saptanmıştır. Uzaktan eğitim memnuniyet ölçeğinin öğrenme boyutu ile uzaktan eğitim programını değerlendirme ($r=641$; $p<0,001$), destek hizmetleri ($r=591$; $p<0,001$) ve uzaktan eğitim ders memnuniyeti ($r=663$; $p<0,001$) boyutları arasında orta kuvvette anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Ayrıca, uzaktan eğitim memnuniyet ölçeğinin bir diğer boyutu olan uzaktan eğitim programını değerlendirme ile destek hizmetleri ($r=661$; $p<0,001$) ve uzaktan eğitim ders memnuniyeti ($r=702$; $p<0,001$) boyutları arasında da orta kuvvette anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Korelasyon analizinde yer alan en güçlü ilişkinin ise uzaktan eğitim memnuniyet ölçeğinin

destek hizmet boyutu ile uzaktan eğitim ders memnuniyeti ($r=721$; $p<0,001$) arasında gerçekleştiği görülmüştür.

5.3. Regresyon Analizi

Araştırma kapsamında değişkenler arasındaki ilişkileri analiz etmek ve hipotezleri test etmek amacıyla regresyon modeli kurulmuştur. Regresyon modelinde anket formundan elde edilen eğitim memnuniyet ölçeği boyutlarının verilerinin öğrencilerin uzaktan eğitim ders memnuniyet düzeylerini yordayıp yordamadığına bakılmıştır.

Tablo 4. Uzaktan Eğitim Memnuniyet Ölçeğinin Boyutlarının Uzaktan Eğitim Ders Memnuniyetinin Yordama Düzeyleri

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER	BAĞIMLI DEĞİŞKEN		
	Uzaktan Eğitim Ders Memnuniyeti		
	β	t	P (Sig.)
Kişisel Uygunluk	.198	4.809	,001*
Etkililik	,212	5,135	,001*
Öğrenme	,309	5,803	,001*
Uzaktan Eğitim Programını Değerlendirme	,303	5,707	,001*
Destek Hizmetleri	,449	7,770	,001*
F		59.923	
R2		,623	
dzltR2		,388	

* $p<.01$

Standardize edilmiş Beta katsayısına göre, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken (uzaktan eğitim ders memnuniyeti) üzerindeki etkisindeki önem sırası destek hizmetleri ($\beta=0,449$), öğrenme ($\beta=0,309$), uzaktan eğitim programını değerlendirme ($\beta=0,303$), etkililik ($\beta=0,212$) ve kişisel uygunluk ($\beta=0,198$) şeklindedir. Regresyon analizi sonuçlarına göre uzaktan eğitim ders memnuniyetindeki değişkenliğin %38,8'i uzaktan eğitim memnuniyetine ait faktörler tarafından açıklanmaktadır. Bu sonuçlara göre, uzaktan eğitim memnuniyetine ait faktörler uzaktan eğitim ders memnuniyetinin anlamlı bir yordayıcısıdır. Çalışmanın bulgularına bakılarak öne sürülen bütün hipotezlerin kabul edildiği söylenebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma kapsamında, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinin kısa sürede hayata geçirdiği uzaktan eğitim ders sistemini turizm lisans öğrencilerinin büyük çoğunluğunun (yaklaşık %86'sının) takip edebildiği görülmüştür. Bu duruma başta mobil teknolojik cihazların kullanımı olmak üzere internet ortamında iletişimin gençlerin hayatlarında önemli bir yer tutmasının neden olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın sonuçları ile aynı doğrultuda Türkiye genelini ele alan ve öğrencilerin katılımıyla yapılan bir araştırma göre Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde Covid-19 Pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecini Türkiye'de bulunana diğer devlet ve vakıf üniversiteleri dikkate alındığında oldukça iyi yönetmiştir (ÇOMÜ, 2020). Bu çalışmanın sonuçlarına göre özellikle erkek öğrencilerin uzaktan eğitim ders memnuniyetlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca, erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla uzaktan eğitim derslerini daha fazla etkili buldukları dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, Covid-19 sürecinde turizm lisans öğrencilerinin açısından uzaktan eğitim derslerinin

takibini etkileyen çeşitli engellerin olduğu tespit edilmiştir. Turizm lisans öğrencileri, öğretim elemanları ile iletişim etkinliklerinin iyi olmamasını en önemli engel olarak gösterirken uzaktan eğitim ders sisteminde kullanılan bilgisayar ve diğer donanımsal eksiklikleri, yoğunluk nedeniyle yaşanan sık sık internet kesintilerini ve çeşitli ailevi sorunların yaşanması gibi durumları uzaktan eğitim derslerinin takibini etkileyen diğer engeller olarak ifade etmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında; turizm lisans öğrencilerinin öğretim elemanları ile iletişim etkinliklerinin iyi olmaması algılamalarına, uzaktan eğitim sistemine ani geçilmesinin neden olabileceği düşünülmektedir. Normal şartlar altında öğretim elemanları, uygulanan yüz yüze eğitim müfredatına uymak, bu metot için belirli bir eğitim programını seçmek ve dersi alan öğrencilerin derse katılımlarını düzenlemekle yükümlüdürler. Uzaktan eğitim ders sisteminin devam ettirilmesi yönünde bir kararın alınması durumunda, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının bu yeni sisteme kuşkucu olarak yaklaşmayacakları ve uyum sağlayacakları değerlendirilebilir. Böylelikle, bu araştırma kapsamında turizm lisans öğrencilerinin belirttikleri öğretim elemanlarıyla yaşanan iletişim engelinin de zamanla ortadan kalkacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma ile birlikte, öğrencilerin uzaktan eğitim ders memnuniyetleri üzerine verilen destek hizmetlerinin, öğrenme koşullarının, uzaktan eğitimde değerlendirme sisteminin, programın etkililiğinin ve öğrencilerin uzaktan eğitim ders sistemine kişisel uygunluklarının önemli belirleyiciler olduğu görülmüştür. Çalışma sonuçlarına göre, öğrencilerin uzaktan eğitim ders memnuniyetlerindeki toplam değişimin %38,8'inin uzaktan eğitim memnuniyetine yönelik ifade edilen bu faktörler tarafından açıklandığı belirlenmiştir.

Covid-19 pandemi süreci, üniversiteler açısından uzaktan eğitim sistemlerinin alt yapısına sahip olunmasının ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Benzeri bir salgın veya eğitime uzaktan devam edilmesini gerektiren diğer durumlarda eğitimin aksamaması, etkili ve verimli bir şekilde derslerin yürütülmesi ve senkronize bir biçimde eğitim-öğretim faaliyetlerine devam edilmesi için üniversitelerin bu alt yapıyı oluşturmaları ve bu ve benzeri durumlar için uzaktan eğitim sistemini hazır bulundurmaları önerilebilir. Bu noktada özellikle Yüksek Öğretim Kurumuna (YÖK), kendi internet tabanlı uzaktan eğitim sisteminin alt yapısını oluşturması önerilmektedir. Bununla birlikte öğrenciler açısından da bu ve benzeri durumlar için birtakım önerilerde bulunulabilir. Öğrencilerin gerekli donanımlara ve uzaktan eğitim sistemine sahip olmaları da bu sürecin devamlı ve senkronize bir şekilde yürütülmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda devlet eliyle öğrencilere yapılacak yardımlar söz konusu olabilir. Bu yardımlara, uzaktan eğitimin gerçekleşmesi için gerekli donanımlar olan bilgisayar veya tableti olmayan öğrencilerin tespit edilmesi ve bu donanım eksikliğinin giderilmesi örnek olarak verilebilir. Burada amaç, her öğrencinin aktif bir şekilde uzaktan eğitim derslerine katılımlarının devam ettirilmesini sağlamak ve bunu sürdürülebilir kılmaktır. Alt yapının sağlanması konusunda ise yerel yönetimlere ve internet operatörlerine görevler düşmektedir. Teknoloji, internet ve bilgi çağı artık operatörlere söz konusu kesintileri engelleme imkânı vermektedir. Bu noktada operatörler, kamu yararı adına yüksek eğitimi desteklemelidirler. Bu anlamda kesintisiz internet için paydaşlara alt yapı sistemlerinin veya gerekli diğer unsurların sağlanması konusunda büyük görevler düştüğü belirtilebilir.

Öğretim elemanlarının teknolojiye yönelik beceri ve bilgilerinin desteklenmesi, dijital eğitim sistemi ile uyumlu etkileşimli içerikler oluşturmaları amacıyla gereken eğitimlerin verilmesi önerilmektedir. Hizmet öncesinde ve esnasında öğretim elemanlarının dijital içerik oluşturmaları konusundaki eğitimlerin kısıtlı kaldığı göz önüne alındığında, öğretim elemanları desteğe gereksinim duymaktadırlar. Sistemsel desteğin yanı sıra, öğretim elemanlarının bireysel anlamda mesleki gelişimlerine yönelik alacakları eğitimleri de bu alanlara yönlendirmelerinin faydalı olacağı ifade edilmektedir. Öğretim elemanlarının, halihazırdaki internet tabanlı uzaktan eğitim sistemi aracılığıyla öğrencilere sunulan içerikleri incelemeleri

ve gerekli gördükleri noktalarda sisteme geri bildirimde bulunmaları, dijital yükseköğretim eğitimi sisteminin kalitesinin gelişimine pozitif katkılar sağlayacaktır.

Yukarıdakilere ek olarak, bu çalışmanın bazı sınırlılıkları mevcuttur. Çalışma kapsamında yapılan araştırma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi lisans öğrencileri ile sınırlı olup bundan sonraki çalışmalar YÖK'e bağlı diğer üniversitelerin turizm lisans bölümleri ile gerçekleştirilebilir ve elde edilecek sonuçlar bu çalışma ile kıyaslanarak daha genel sonuçlara ulaşılabilir. Bu çalışma, turizm lisans öğrencilerine kapalı uçlu sorular yöneltilerek gerçekleştirilmiştir. Gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan araştırmalarda öğrencilerle birebir görüşmeler yapılarak uzaktan eğitim konusundaki memnuniyet düzeylerini etkileyen faktörler hakkında daha derinlemesine bilgilerin ortaya konmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ALTUNEL, M. (2020). 5 Soru: Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Eğitim ve Öğretmenlere Etkisi. <https://www.setav.org/5-soru-koronavirus-covid-19-salgininin-egitim-ve-ogretmenlere-etkisi/>, Erişim tarihi: 20.04.2020.
- ARTHUR-NYARKO, E., AGYEİ, D. D., ve ARMAH, J. K. (2020). Digitizing distance learning materials: Measuring students' readiness and intended challenges. *Education and Information Technologies*, 1-16. <https://doi.org/10.1007/s10639-019-10060-y>
- ÇOMÜ (2020). Uzaktan Eğitimde En Başarılı İkinci Üniversite: ÇOMÜ, <https://www.comu.edu.tr/haber-20041.html>, Erişim tarihi: 14.06.2020.
- DARREN, G. ve MALLERY, P. (2016). *IBM SPSS Statistics 23 Step by Step*. Newyork and London: Routledge
- DURAN, H. (2020). Devletlerin Koronavirüsle Karşılaştırmalı Mücadele Stratejileri. <https://setav.org/assets/uploads/2020/04/A317.pdf>, Erişim tarihi: 25.04.2020.
- DÜNYA EKONOMİK FORUMU (2020). Lockdown is the world's biggest psychological experiment-and we will pay the price. <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/this-is-the-psychological-side-of-the-covid-19-pandemic-that-were-ignoring/>, Erişim tarihi: 01.04.2020.
- DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ (2020a). COVID-2019 dahil, ortaya çıkan solunum yolu virüsleri: tanı yöntemleri, önleyici tedbirler, cevap ve kontrol. <https://openwho.org/courses/introduction-to-Covid-19-TR>, Erişim tarihi: 01.03.2020.
- DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ (2020b). Coronavirus (COVID-19). <https://covid19.who.int>, Erişim tarihi: 28.05.2020.
- EYGÜ, H., ve KARAMAN, S. (2013). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Memnuniyet Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 36-59.
- HALK SAĞLIĞI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2020). COVID-19 (Yeni Koronavirüs Hastalığı) Nedir?. <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/covid-19-yeni-koronavirus-hastaligi-nedir>, Erişim tarihi: 03.03.2020.
- KARATAŞ, E. (2003). Yüz yüze ve uzaktan eğitimde öğrenme deneyimlerinin eşitliği. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2(3), 91-104.
- KILIÇ, S. (2013). Örneklem Yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-6.
- LEE, S. J., SRİNIVASAN, S., TRAIL, T., LEWIS, D., ve LOPEZ, S. (2011). Examining the relationship among student perception of support, course satisfaction, and learning outcomes in online learning. *The Internet and Higher Education*, 14(3), 158-163.
- ÖZYÜREK, A., BEGDE, Z., YAVUZ, N. F., ve ÖZKAN, I. (2016). Uzaktan Eğitim Uygulamasının Öğrenci Bakış Açısına Göre Değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 592-605.
- PARLAK, B. (2017). Dijital çağda eğitim: Olanaklar ve uygulamalar üzerine bir analiz. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(15), 1741-1759.
- SİM, J. ve WRİGHT, C. (2002). *Research in health care: concepts, designs and methods*. United Kingdom, Cheltenham: Nelson Thornes Ltd.
- TABACHNİCK, B. G., ve FİDELL, L. S. (2007). *Using multivariate statistics (5th ed.)*. Boston, MA: Allyn & Bacon

- TABACHNICK, B.G. ve FIDELL, L.S. (2013). Using Multivariate Statistics (sixth ed.) Boston: Pearson
- TELLİ, S. G., ve ALTUN, D. (2020). Koronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.
- UNESCO (2020a). COVID-19 educational disruption and response. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>, Erişim tarihi: 17.03.2020.
- UNESCO (2020b). UNESCO. (2020, 16 Nisan). UNESCO Futures of Education Commission urges planning ahead against increased inequalities in the aftermath of the Covid-19. <https://en.unesco.org/news/unesco-futures-education-commission-urges-planning-ahead-against-increased-inequalities>, Erişim tarihi: 07.03.2020.
- VALLANCE, P. (2020). 'If anyone tells you a date they're using a crystal ball': When can we really expect coronavirus to end?. <https://www.independent.co.uk/life-style/health-and-families/coronavirus-when-will-it-end-date-outbreak-stop-a9414196.html>, Erişim tarihi: 04.03.2020.
- YAZICIOĞLU, Y. ve ERDOĞAN, S. (2007). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- YILDIZ, C. (2020). 20 soruda yeni tip Koronavirüs/Covid-19 hakkında her şey. <https://t24.com.tr/haber/20-soruda-yeni-tip-koronavirus-covid-19-hakkinda-her-sey,868277>, Erişim tarihi: 04.04.2020.
- YZIZ, I. ve CRAVER, T. (2020). Closed due to coronavirus: List of activities and state shutdowns over COVID-19 outbreak concerns. <https://www.cbsnews.com/news/closed-due-to-coronavirus-list-of-activities-and-state-shutdowns-over-covid-19-outbreak-concerns/>, Erişim tarihi: 05.03.2020.

